

Lauri Karke

Forssalainen Lauri Karke kertoo vuonna 1966 liittymisestään punaisten joukkoihin, sotakokemuksistaan, vankeudesta ja vapautumisen jälkeisestä ajasta. Lauri oli sodan aikana teini-ikäinen, hän täytti 17 vuotta vankileirillä vuonna 1918. Sodan jälkeen hän työskenteli sekatyömiehenä ja kuoli vuonna 1992 Naantalissa. Hänen puolisonsa Ida Karke (kirjailijanimi Saarinen) on lähettänyt SKS:n arkistoon molempien muistoja. Yksityisten henkilöiden suojan vuoksi joitain nimiä on poistettu aineistosta, mutta teksti on luettavissa kokonaisuudessaan arkistossa. Arkistoaineisto löytyy SKS:n arkistosta (SKS KRA "1918" 7:307–316). Puhtaaksikirjoitus. CC-BY SA.

Lauri Karke från Forssa berättar år 1966 om hur han gick med i de röda trupperna, om sina krigserfarenheter och om tiden efter frigivningen. Under kriget var Lauri i tonåren och fyllde 17 på fånglägret år 1918. Efter kriget arbetade han som diversearbetare och dog i Nådendal 1992. Hans hustru Ida Karke (författarnamn Saarinen) skickade in minnen av dem båda till Finska litteratursällskapets arkiv. För att skydda privatpersoners integritet har en del namn strukits i materialet men i arkivet kan texten läsas i sin helhet. Arkivmaterialet finns i Finska litteratursällskapets arkiv (SKS KRA "1918" 7:307–316). Renskrift. CC-BY SA.

Sotatoimet

Forssa.

V. 17 olin alitehtaassa työssä, kun isäni lopultakin sai mun sinne hommatuksi. Ei siihen aikaan meinannut millään päästä työhön. En muista paljoakaan huhuista ja muista ajan puheista, olin liian kakara sellaisille. Keväällä olin jonkun kerran niissä vallankumousjuhliissa. Myös muistan pidetyn ruokotonta juttua Rasputiinista ja keisarinnasta pidetyn poikaloppien tapaan. Näin myös kuvan, jossa Rasputiinilla oli puolimetrinen kalu, mutta ei se sentään tainnut oikea valokuva olla.

Forssassa oli venäläisiä sotilasjoukkoja ja niiden kanssa yritimme vähän tapella nahjustella tytöistä. Likat tykkäsivät ruskipojista enemmän kuin meistä. Mitäs, kun meitä olikin vain pahaisia räkänokkia, isot pojat olivat maailmalla patteritöissä. Ja kun se rahan tulo tehtaassa oli niin mitätöntä, 3 päiväisiä viikkoja tehtiin, jäin minäkin pois ja rupesin käymään Hevoniemessä patteritöissä. Matkaa oli yli 10 km, mutta isä sai jostain ostetuksi pahan pyörärapan. En ehtinyt suuria rahoja tienata. Työ loppui kesän aikana.

Kesällä Forssassa perustettiin jonkinlainen palokunta. Se oli naamioitu suojeluskunnan poikanen, perästäpäin ymmärrettynä. Olihan siellä oikea ripeästi toimiva V.P.nsa. Mutta ei

Lauri Karke: Sotatoimet, 1966. SKS KRA "1918" 7:307–316, *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkisto*. Puhtaaksikirjoitus. CC-BY SA.

me sitä silloin hoksattu. Me kävimme joukolla palokunnan talolla äkseeraamassa. Niin, oikeita sotatemppeja me siellä harjoiteltiin. Cederqvistin Arvo siellä meitä opasteli sotimisen jaloon taitoon.

Syksyllä olin työttömyystöissä Vatikalliolla ja Mustialassa risumettässä. Joulusta kai sekin muistaakseni loppui. Silloin ainakin olin ihan kulkeilla, kun punakaarti perustettiin ja olin ensimmäisiä menemässä. Olin ollut värjärien ammattiosastossa mutta olin jättänyt maksamatta, kun tehtaasta läksin. Nyt liityimme joukolla Nummen työväenyhdistykseen. Kirjastotalosta tehtiin kasarmi ja siellä meille Örn opetti taas niitä sotatemppeja, leikinlaskun höystämänä. Siksi ei kai niitä niin kuolemanvakavasti otettukaan. Rehvasteltiin ja oltiin komiata poikaa joka mies. Rintamalle lähetissä ostettiin apteekista hokmannia ja oltiin olevinamme kovasti kännissä, kun menttiin tallukastehtaan tyttöjä hyvästelemään. Luvattiin komiasti tehdä selvää Pohjanmaan kõrreistä.

Tampereelle tultua sotaintomme nousi lakeen, kun saimme ihka uudet kiväärit ja sarkapompat. Aseita piti heti ruuvvata. Aloimme sihtailla savupiippuja ja päästelimme laukauksiakin. Oli vähällä ettei menetetty koko komeutta. Isot kihot tulivat kiroomaan, että mitäs perkelettä te klopit täällä räiskitte ja ihmisiä peloittelette. Pian pääsette intoanne jäähdyttämään. Eikä meitä kauvan Tampereella pidetty. Joukkoja siirrettiin Vilppulaan, mistä sitten jo alkoikin sotatoimialue.

Meidän komppaniamme komennettiin Lylyyn. Siellä jo asemalla sakkimme joutui kokemaan, ettei nää sotatoimet mitään lastenleikkiä olleetkaan. Siellä asemasalissa eräs kaveri sohlasi jäätyneen kuularuiskun kanssa, sitten se äkkiä laukesi ja kuula osui meidän sakista Ruohon "Sikkaran" rintaan. "Kinni pois", sano komppanian päällikkömme, Malmin Kalle asiasta selvän otettuaan. Ei me ehditty sitä kauan surra. Ei sota yhtä meistä kaipaa, meille sanottiin. Eteenpäin vaan, pojat. Asetuimme asemiin Kuorevedellä Riihiniemen taloon. Siellä oli talonväetkin kotona, vaikka kuulat joka yö nurkissa paukkui. Perunakellarissa he pahimman paukkeen ajan viettivät. Ei ne punaisia pelänneet, poika sieltä oli punaisissa, mutta miten mahtoi käydä kun valkoiset tulivat taloon.

Ei meillä, eikä päälliköllämme sotimisen jaloa taitoa ollut, mutta kovasti vaan ammuttiin sinne päin missä oletimme vihollisen olevan. "Jänis" siinä pakkasi pöksyihin hangella maatessa, kun kuulat heittivät lunta silmille. Paras kaverini Virran Kalle makas ihan vieressä ja sen naama oli kelmeä kuin naurispieru. Taisipa olla omanikin. Tamperlaiset taisivat olla urheampia, koskapa me valkoisten asema vallattiin. Niiden jättämistä kuopista löysimme karvalakin, jossa upeili Suomen leijona ja perunanuijan muotoisen käsikranaatin. Verijälkiäkin oli hangella. Oli punaisten paukuistakin ainakin yksi maalin löytänyt.

Emme me ymmärtäneet voittoa hyväksi käyttää, eikä osattu paikkaan pureutua. Palattiin takaisin omaan majapaikkaamme. Ei me siellä pitkään voitosta iloittu. Lahtarit hyökkäsivät sellaisella voimalla, että meidän oli lähdettävä. "Älkäi jättäkö", huusi Liljeludin Ellu, joka lykkäsi umpihangessa vesikelkalle vanhaa voivottelevaa mummua. Metsän reunan

mökkiin olivat taistelua pakoon lähteneet jättäneet halvaantuneen vanhuksen yksin makaamaan. Ellu oli kuullut valituksen ja auttanut parhaan taitonsa mukaan. Siitäkö hyvästä hänet, vieläpä äitinsä ja sisarensakin mahdettiin sittemmin ampua.

Ensiaputyöt olivat maltillisia ja rohkeita. He huolehtivat haavottuneet hevoskyytiin ennen kuin omaa turvallisuuttaan ajattelivat. Eivät ne kaikki rekiin sopineetkaan, vaan kannaksilla seisten tai reen vieressä juosten seurasivat ampulanssiaan. Niitä on huoriksi ja haaskoiksi kirjoissa kuvattu, mutta jos joku punaisista kunniaa ansaitsee, olkoon se heidän.

Voihan olla, että joku kevytkenkäkin niin suureen joukkoon sattui. Muistan erään forssalaisten kesken sattuneen jupakan, josta ilmenee, ettei huonoja tapoja suinkaan suvaittu. Toijalassa pidettiin kokousta. Perästä päin ”panokokoukseksi” mainittua. Se oli jonkunlainen toverioikeudenkäynti. Vastajina oli K. K., forssalainen komppanian päällikkö ja hänen alaisesta ampulanssista N-niminen ensiapusisko. Heitä syytettiin siveettömyydestä. Suuren naurun aiheutti kun vanha Harju todisti: ”Sem mä näin ko perseek keikku, em mä tiä jos lävesä oli.” - - K. alennettiin sotamieheksi, tyttö lähetettiin kokonaan kotiin.

Kuorevedeltä peräännyttyämme pääsi komppaniamme lomalle veljeshautajaisiin Forssaan. Meiltä kaatui taistelussa Virtasen Eino ja puutarha-Niemisen poika Ruohon Sikkara oli myös haudattavien joukossa. Itse muistat ne hautajaiset paremmin. Minä muistan vaan, että komppaniamme edessä ratsasti Örn-kenraalimme muhkeana ja mahdikkaana. Hevoson seljässä oli punainen loimi ja Örnin miekan kantimissa riippui isot punaiset tupsut. Ei me klopit ymmärretty ukon koreilunhalua, vaan tirsuttiin ja vitsailtiin vakavasta paikasta huolimatta. Kunnialaukaukset ammuimme sentään vakavalla kädellä.

Loman jälkeen tie Tampereelle olikin jo tukossa. Oli sentään vielä saatu aikaan Lempäälän rintama. Jouduimme Viialaan ja sieltä peräännyimme Valkeakoskelle. Olo oli kurjaa. Muonitus sattumanvaraista. Kivikovaa myrkynsuolaista hevosonlihaa järsittiin. Lähdin kyllästyneenä S. A:n kanssa sieltä järvien jäätä pitkin Toijalaan. Matkalla poikettiin erääseen torppaan yöksi. Siellä oli kotona vain isäntä. Saimme ruokaakin iltasella. Siksi meninkin ihan änkäksi, kun S sanoi: ”Tapetaan toi äijä.” – ”Oleks ihan seonnu”, minä sille karjasin, ”me ei kettään tapeta, ettäs sen tiärät.” -- En kyllä enää S:n edellä kävellyt, niin kaamean vaikutuksen sen ehdotus minuun teki. Olikohan se tosissansa.

Toijalassa ensivaikutelma oli peräti masentava. Asemalla lastattiin junavaunuihin kaatuneita. Jäätyneitä, verisiä, mustia ruumiita. Tapasin siellä muutamia Forssan poikia, joiden kanssa lähdimme patikoimaan kohti kotikylää. Sulinin Pauli kuoli myöhemmin Poltinaholla vankisairaalassa, Tähdän kaksoset Yrjö ja Manne, molemmat Lahdessa ammuttiin, Kujanpään Kosti ja minä enää siitä porukasta elämme.

Siihen minun sotimiseni sitten loppuikin. Forssassa oltiin lähtövalmisteluissa. Hevosia ja kärrypelejä koottiin ympäristökylistä sen kun kiinni saatiin. Talolliset koittivat niitä

parhaansa mukaan kätkeä. Minäkin sain Kaukijärven Tarrilta käsiini vanhan kopukan. Jotakin sille muonituskomiteasta kuormaksi kasattiin, sain tytön kuorman päälle ja niin sitä matka Siperiaan alkoi. Suurin osa meistä oli murheettomia mukuloita, itse täytin vasta vankileirissä 17 v. Ei yhtään osattu huomista surra. Jos ei tällaisella joukolla mennä läpi vaikka harmaan kiven niin sittehän on jo piru merrassa. Hämeenlinnassa olisi oikeastaan pitänyt jäädä ketjuun, mutta kun olin hevosemiehenä mukaan lähtenyt, ei kukaan voinut pakottaa, eikä itselläni ollut halua sotimiseen enää. Jono istui tiessä kiinni kuin tai tervassa. Kaikki huusivat sen kun räiskeeltä kuulumaan saivat: "Eteenpäin, eteenpäin.." Mutta kiljumisesta ei ollut apu. Lähettien ratsut laukkasivat pillastuneina tien sivua ja ratsastajat koettivat pistooleilla huihtoen ajaa miehiä ja asenaisia ketjuun. Tiedä moniko sellaisessa kaaoksessa vielä oli niin asialle altis, että jäi. Ei ainoakaan meidän porukasta. Tytöt pudottivat kiväärinsä tielle. Taisi joku poikakin niin tehdä. Itse löin japanilaiseni kiven kylkeen Vesalassa vähää ennen saksalaisten tuloa. Kappaleet heitin siihen jorppakoon mikä siellä pellon keskellä oli. Veljeni Torstin kanssa parveilimme isän kuorman vierellä, että olisi yksissä pysytty. Saksalainen tuli kuitenkin ajamaan meidät tielle jonoon: "Vek, vek." Siinä mylläkässä jo sekosin Torstistakin. Kaikki jouduimme eri taholle.

Minä olin ensin kaljatehtaalla, sieltä vietiin Hennalaan. Lopullinen majoitus oli Hämeenlinnan suomalainen kasarmi. Siellä ne vankileirin kauhut koin. En olisi ilman kaveriani Saarisen Kallea sieltä hengissä selvinnyt. Siinä oli poika joka ei vähästä säikähtänyt. Oli yksi niitä, jotka Lempäälän rintamalta viimeksi lähtivät ja taistellen raivasivat tiensä Vesalaan asti. Kalle melkein itki Vesalaan tultuaan ja nähdessään kaiken tylsistymisen ja taisteluhaluttomuuden mikä siellä oli jo vallalla. Lähti se vielä Lahden edustallekin yrittämään läpimurtoa, mutta ei siitä enää mitään tullut. Vankileirillä se aina sanoi, jos kaikki asekuntoiset olisivat halunneet taistella ei sellaista joukkoa mikään olisi pidätellyt. Oma saamattomuuttamme täällä ollaan. Kalle ei masentunut. Se pahus meni piikkilanka-aidan alta kaupungillekin kerjäämään. Aina sillä oli leivänpaloja toisillekin antaa sieltä palattuaan. "Samahan se jos ampuvat tai täällä nälkään kuolee", tuumasi vaan.

Ei Kalle kuollut edes isoonrokoon, vaikka joutui sairaalaan. Sillä välin minä meinasin veivini heittää. Makasin vaan polalla, enkä välittänyt tuon taivaallista enää maailman menosta. Oli mukava olo, en viitsinyt edes ruokajonoon mennä. Silloin Kalle tuli takaisin. Ensitöikseen se kiskoi minut ylös jalkeille, työnsi leivänpalan kouraani ja veti mukanaan pihalle auringonpaisteeseen. Kallen veli Matti ja minun veljeni Kalle alkoivat olinpaikastamme tiedon saatuaan kantaa meille kerjäämiään leivänpalasia, eikä sitten enää hätää ollutkaan. Eikä sen jälkeen enää tarvinnut nälkäkuolemaa peljätä, ne olivat ahkeria poikia molemmat, keskenkasvuiset resupekat, antoivat ne sääliväiset emännät niille aina jotakin. Ja ne oppivat hyvin taitaviksi saannoksiaan meille aidan yli heitellessään. Kerran vartija ampui poikain perään ja Matti kiljaisi niin kipakasti, että luulimme häneen osuneen. Olimme kovin huolissamme, kunnes aamulla näimme kaverukset aidan takana täysin kunnossa hiippailemassa.

Sain elokuun lopulla 5 vuoden tuomion ja jouduin sitä linnan puolelle lusimaan. Sinne ei pojat enää voineet tuomisiaan heitellä, mutta pahin olikin jo ohitse. Siellä sai jonkin verran kunnollisempaa ja hiukan enemmän ruokaa, jopa joskus pienen pienen napin markariiniakin. Niinpä selvisin hengissä joulukuun armahdukseen asti.

Ei ollut kotonakaan hääppöistä. Isä oli ammuttu. Työtä ei saatu. Äiti oli saanut vielä perheenisäystä syksyllä. Meitä oli 6 hänen kimpussa leipää huutamassa. Kalle se vain kävi kerjulla. Minä ja 15 v. Torsti olimme liian isoja kehdataksemme mennä. Siinä sitä haljuiltiin äidin niskoilla. Oli mökkikin myytävä senaikaiseen polkuhintaan ja syötävä suihin. Oli sitä äitimuorilla sisua ja kestävyttä. Pieni kituvainen ihmisen alku rinnoilla, joukko nälkäisiä isompia kintereillä, suru isän kauheasta kuolemasta, pelko ja epätoivo. Mistään puolelta ei apua ei ymmärrystä. Vain tuomitsevia sanontoja käännyit minne taholle hyvänsä. Mutta yksin ei hän ollut. Satoja niitä oli yhtä urheita punikin leskiä Forssassa. Vain harvat antoivat lapsiaan Pohjanmaan taloihin kun niitä alettiin niihin viedä.